

УДК 657.6

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-701-717](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-701-717)

Назаренко Інна Миколаївна доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування, Сумський національний аграрний університет, 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160, <https://orcid.org/0000-0003-0874-199X>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Власний капітал є важливою компонентою пасивів підприємства, відповідно, питання актуальності проведення аудиту даної складової джерел формування майна підприємства, як складової фінансової звітності, не викликає сумніву. *Мета написання наукової праці* полягає в розвитку організаційно-методологічних аспектів та ідентифікації аудиторських процедур, які повинні бути виконанні в контексті аудиту власного капіталу підприємства. Аудит власного капіталу має проводитися з метою підвищення ступеня довіри користувачів до показників, які характеризують даний вид капіталу підприємства та відображені у фінансовій звітності. Аудиторська перевірка даної компоненти капіталу повинна бути чітко спланованою, ключові етапи планування узагальнені у стратегії, плані та програмі аудиту. Процес планування аудиторського дослідження даної компоненти пасивів повинен передбачати дотримання основних принципів (комплексність, неперервність, доречність, ефективність та оптимальність, гнучкість, контроль).

У науковій праці визначені Міжнародні стандарти аудиту, норми яких повинні бути враховані в процесі визначення аудиторських процедур. З урахуванням складових власного капіталу конкретизовано Міжнародні стандарти аудиту, які мають бути взяті за основу у процесі ідентифікації процедур аудиту.

Автором обґрунтовано, що ідентифікуючи ключові етапи аудиту власного капіталу господарюючого суб'єкта, першочергового дослідження потребують установчі документи, у процесі якого аудиторські процедури повинні бути спрямовані на перевірку дотримання законодавчо-нормативних документів щодо законності створення та діяльності суб'єкта господарювання, а також дотримання положень Облікової політики в частині обліку даного виду капіталу. Наступним етапом має бути перевірка правильності

формування кожної компоненти власного капіталу. Для перевірки кожної компоненти власного капіталу визначені актуальні для практичної імплементації аудиторські процедури. Доведено необхідність проведення перевірки порівнянності показників власного капіталу в розрізі складових компонент з різними формами фінансової звітності.

Ключові слова: аудит, аудиторські процедури, аналітичні процедури, власний капітал, планування, план, програма, стратегія.

Nazarenko Inna Mykolayivna doctor of economic sciences, professor of the department of accounting and taxation, Sumy National Agrarian University, Sumy, H. Kondratieva St., 160, <https://orcid.org/0000-0003-0874-199X>

THE ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE AUDIT OF ENTERPRISE'S OWN CAPITAL

Abstract. Own capital is an important component of an enterprise's liabilities; accordingly the relevance of conducting an audit of this component of the sources of formation of the enterprise's property as a component of financial reporting is beyond doubt. The purpose of writing a scientific work is to develop organizational and methodological aspects and identify the audit procedures that must be performed in the context of an audit of an enterprise's equity capital. An audit of equity capital should be carried out in order to increase the level of user confidence in the indicators that characterize this type of capital of the enterprise and are reflected in the financial statements. The audit of this component of capital should be clearly planned, the key stages of planning should be summarized in the strategy, plan and audit program. The planning process for the audit of the liability component under study should be based on compliance with the basic principles (complexity, continuity, appropriateness, efficiency and optimality, flexibility, control).

The scientific work defines the International auditing standards, the norms of which must be taken into account in the process of determining audit procedures. Taking into account the components of equity capital, International auditing standards are specified, which should be based in the process of identifying audit procedures.

The author substantiates that when identifying the key stages of the audit of the equity capital of a business entity, the primary study requires constituent documents, during which audit procedures should be aimed at verifying compliance with legislative and regulatory documents on the legality of the creation and activities of a business entity, as well as compliance with the provisions of the

accounting policy in parts of accounting for this type of capital. The next step should be check the correctness of the formation of each component of equity capital. To verify each component of equity capital, audit procedures relevant for practical implementation have been identified. It has been proven that it is relevant to check the comparability of equity indicators in terms of their constituent components with different forms of financial reporting.

Keywords: audit, audit procedures, analytical procedures, equity, planning, plan, program, strategy.

Постановка проблеми. Власний капітал – важлива компонента джерел формування майна підприємства, оскільки є ключовим показником, який характеризує платоспроможність (фінансову стійкість) та успішність функціонування, розвитку господарюючого суб'єкта. У достовірній інформації щодо структури та розміру власного капіталу зацікавлене широке коло користувачів (власники, банківські установи, інвестори, засновники, працівники підприємства та ін.). Достовірність інформації про даний вид пасивів значною мірою залежить від належного ведення бухгалтерського обліку. Враховуючи, що в бухгалтерському обліку можуть мати місце помилки, викривлення, спотворення, перекручення інформації про бізнес-процеси підприємства, які впливають на дану компоненту пасивів, відповідно, для прийняття ефективних, дієвих управлінських рішень, а також задоволення інформаційних потреб стейкхолдерів, потрібно періодично проводити аудит фінансової звітності, при якому досліджуваний вид капіталу буде об'єктом аудиту.

З початком повномасштабної війни в Україні діяльність бізнес-суб'єктів ускладнилася, що значно порушує можливість функціонування підприємств на безперервній основі. Інформація про власний капітал, як складової джерел формування майна, є необхідною для реалістичної оцінки можливості господарюючого суб'єкта продовжувати свою діяльність на безперервній основі, яка здійснюється в процесі незалежного контролю, що, своєю чергою, підтверджує актуальність аудиту досліджуваної компоненти загальних пасивів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-методологічні питання щодо аудиту власного капіталу, ідентифікація переліку аудиторських процедур знайшли своє відображення у наукових працях вітчизняних вчених, аудиторів-практиків, а саме: Ф.Ф. Бутинця, В.П. Бондара, О.В. Будька, Н.М. Проскуріної, Д.С. Сушка та ін.

Не зважаючи на вагомий внесок зазначених представників академічної спільноти, практикуючих аудиторів, досліджувана проблематика є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає в розвитку організаційно-методологічних аспектів та ідентифікації аудиторських процедур, які повинні бути виконанні в контексті аудиту власного капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для чіткості обґрунтування організаційно-методологічних аспектів аудиту власного капіталу та правильності визначення аудиторських процедур, варто акцент зробити на дослідженні термінології. Отже, власний капітал – це:

- постійні пасиви підприємства;
- особисті джерела фінансування діяльності підприємства;
- різниця між активами та зобов'язаннями підприємства [6];
- джерела власних і прирівняних до них коштів [2].

Аналіз поданої інтерпретації даного терміну дозволяє зазначити, що в науковій скарбниці існує значна кількість підходів щодо визначення його сутності, змістовно ці терміни тотожні, відповідно, розглядати питання, пов'язані з аудиторською перевіркою, будемо в межах таких складових: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал.

Аудит власного капіталу є складовою аудиту фінансової звітності, відповідно, цілі аудитора з урахуванням вимог МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» доцільно визначати наступним чином:

- отримати обґрунтовану впевненість у тому, що фінансова звітність (в т.ч. форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма 4 «Звіт про власний капітал») у цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства чи помилки, надаючи в такий спосіб аудитору можливість висловити думку, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування;
- надати звіт про фінансову звітність і повідомити інформацію, як цього вимагають МСА, відповідно до результатів, отриманих аудитором [4].

Тобто, аудит власного капіталу повинен проводитися з метою підвищення ступеня довіри користувача до показників, які характеризують даний вид капіталу підприємства при відображенні у фінансовій звітності. Відповідно, необхідно ретельно спланувати аудиторську перевірку, щоб якісно та ефективно її виконати, але при цьому аудитор повинен визначити напрями аудиту так, щоб на ділянках, в яких, за очікуванням, можуть бути найбільші ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки, було проведене більш детальне дослідження.

Враховуючи, що аудит власного капіталу є складовою аудиту фінансової звітності, у документації з процесу планування мають бути обов'язково зафіксовані питання, пов'язані з перевіркою досліджуваної компоненти капіталу підприємства.

Відповідно до МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» характер та обсяг заходів з планування залежать від розміру і складності суб'єкта господарювання, попереднього досвіду роботи з таким суб'єктом господарювання ключових членів команди із завдання та змін в умовах, що відбуваються під час виконання завдання з аудиту. Планування не є окремим етапом аудиту, а швидше безперервним і повторюваним процесом, який часто розпочинається невдовзі після (або у зв'язку із) завершення попереднього аудиту та продовжується до завершення поточного завдання з аудиту. При цьому планування включає розгляд часу виконання певних дій та аудиторських процедур, які потрібно завершити до виконання подальших аудиторських процедур [4].

На рисунку 1 подано характеристику документації, яка має бути складена у процесі планування.

У процесі проведення аудиту власного капіталу в охарактеризовані на рисунку 1 документи можуть вноситися зміни. Процес планування аудиту досліджуваної компоненти пасивів повинен базуватися на дотриманні основних принципів, характеристику яких подано на рисунку 2.

Якість Звіту аудитора є прямим відображенням ефективності процесу планування аудиту, адже добре спланований аудит дає команді чіткий напрям, дозволяючи їй зосередитись на тому, що важливо, оскільки це не тільки сприяє ефективному аудиту, але й допомагає отримати достатні належні аудиторські докази, які мають вирішальне значення для високоякісного аудиту; ретельне планування допомагає аудитору отримати більш детальне розуміння бізнесу клієнта, що, своєю чергою, зміцнює довіру та взаєморозуміння; ефективно планування дозволяє краще розподіляти ресурси, роблячи аудит більш рентабельним, що є вигідним як аудиторській фірмі, так і клієнту, оскільки допомагає ефективно управляти бюджетом аудиту; добре спланований аудит допомагає краще дотримуватись нормативних вимог та стандартів, відіграє важливу роль в управлінні ризиками, приділяючи особливу увагу областям високого ризику та забезпечуючи їх адекватне рішення [8]; планування дозволяє чітко визначити методологію перевірки.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПЛАНУВАННЯ АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		
Назва документа	Характеристика вимог відповідно до МСА 300	Характеристика документа в частині аудиту власного капіталу
Стратегія аудиту	Аудитор має визначити загальну стратегію аудиту, яка б установлювала обсяг, час і напрям аудиту, а також спрямовувала розробку плану аудиту	Стратегія має визначати обсяг завдань з аудиту власного капіталу; вплив інформаційних технологій на аудиторські процедури; кількість людських та інших ресурсів, необхідних для проведення аудиту власного капіталу; термін проведення аудиту власного капіталу; графік проведення інструктажів щодо аудиту досліджуваного виду пасивів
План аудиту	План аудиту повинен узагальнювати інформацію щодо обсягу, характеру та часу запланованих аудиторських процедур, які необхідні для оцінювання ризиків, а також подальших аудиторських процедур на рівні твердження	План аудиту повинен узагальнювати інформацію щодо запланованих аудиторських процедур в частині аудиту власного капіталу, час їх виконання, виконавця та іншу важливу інформацію
Програма аудиту	У МСА 300 відсутня інформація про характеристику програми аудиту	Програма аудиту має узагальнювати інформацію щодо запланованих робіт в частині аудиту власного капіталу; аналітичних процедур; методів та термінів виконання, виконавців; посилання на робочу документацію яка узагальнює результат виконання відповідної процедури

Рис.1. Характеристика документації з планування аудиту власного капіталу

*Джерело: складено автором з урахування матеріалів [4].

Рис. 2. Характеристика принципів планування аудиту фінансової звітності (в т.ч. аудиту власного капіталу)

*Джерело: складено автором з урахування матеріалів [5].

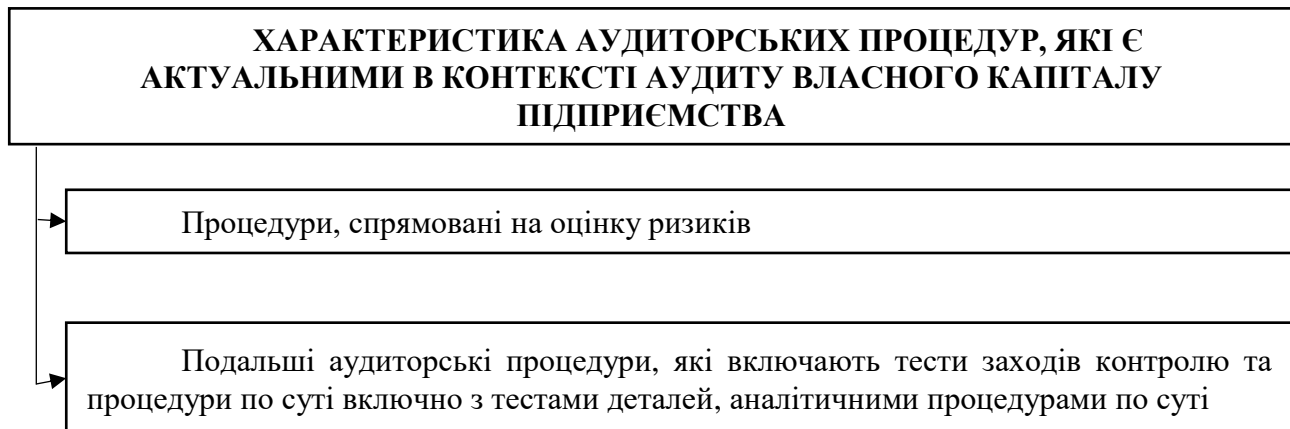
Важливою складовою процесу планування є правильність визначення аудиторських процедур, відповідно, плануючи перелік процедур для аудиту власного капіталу, потрібно чітко обґрунтувати необхідність та доцільність їх виконання.

Н.М. Проскуріна наголошує, що аудиторська процедура повинна мати наступні складові: найменування, мета, зміст процедури аудиту, довідкова інформація щодо здійснення процедури, характеристика техніки виконання процедури та опис результатів її виконання [7].

У контексті наукового дослідження ідентифікуємо аудиторські процедури щодо власного капіталу, які передбачатимуть конкретні дії суб'єктів аудиту та будуть спрямовані на перевірку достовірності показників фінансової звітності з метою отримання доречних та надійних аудиторських доказів.

Відповідно до вимог МСА 500 «Аудиторські докази», для отримання аудиторських доказів щодо достовірності інформації про власний капітал необхідно виконати відповідні аудиторські процедури, характеристику яких подано на рисунку 3.

Рис.3. Характеристика аудиторських процедур, які є актуальними в контексті аудиту власного капіталу підприємства

*Джерело: складено автором з урахування матеріалів [4].

Питання щодо виконання процедур аудиту, які забезпечать отримання аудиторських доказів регламентуються МСА, характеристику яких подано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Характеристика МСА щодо виконання аудиторських процедур

МСА	Характеристика положень щодо виконання процедур аудиту
1	2
315 (переглянутий) «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища»	Аудитор повинен виконати процедури оцінки ризиків з метою забезпечення основи для ідентифікації й оцінки ризиків суттєвого викривлення на рівні фінансової звітності та тверджень. Однак процедури оцінки ризиків самі по собі не надають достатніх та прийнятних аудиторських доказів, на яких ґрунтується думка аудитора. Процедурами оцінки аудиторських ризиків є запит до управлінського персоналу, аналітичні процедури, спостереження та інспектування.
330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики»	Аудитор повинен розробити і виконати подальші аудиторські процедури, характер, час та обсяг яких ґрунтуються на оцінці ризиків суттєвого викривлення на рівні тверджень і здійснюються у відповідь на таку оцінку. Аудиторські процедури включають процедури по суті (тести деталей, аналітичні процедури по суті) та тести заходів контролю.

Продовження таблиці 1

1	2
<p>МСА 500 «Аудиторські докази»</p>	<p>Ціллю аудитора є розробка та виконання аудиторських процедур у такий спосіб, який уможливить отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі, що дадуть йому змогу сформулювати обґрунтовані висновки, на яких ґрунтуватиметься думка аудитора. Деяку частину аудиторських доказів аудитори отримують через виконання аудиторських процедур, спрямованих на тестування бухгалтерських записів, наприклад, за допомогою аналізу та перевірки, повторного проведення процедур, що застосовувалися під час складання й подання фінансової звітності, а також звірки пов'язаних типів та застосування однієї й тієї самої інформації. Виконання аудиторських процедур забезпечується шляхом виконання інспектування, спостереження, зовнішнього підтвердження, повторного обчислення, повторного виконання, аналітичних процедур, запиту.</p>
<p>МСА 501 «Аудиторські докази – особливі положення щодо відібраних елементів»</p>	<p>Для виявлення судових справ, претензій аудитором мають бути розроблені та виконані такі аудиторські процедури: звернення із запитом до управлінського персоналу; перегляд протоколів засідань тих, кого наділено найвищими повноваженнями, та листування між суб'єктом господарювання і його зовнішнім юристом; огляд даних на рахунках обліку витрат на юридичні послуги. Також можуть бути виконані інші аудиторські процедури: присутність аудитора під час інвентаризації; інспектування, звернення до інших сторін для отримання підтвердження, спілкування із зовнішнім юристом, використання інформації, отриманої через процедури оцінки ризиків та ін.</p>
<p>505 «Зовнішні підтвердження»</p>	<p>Ціллю аудитора при застосуванні процедур зовнішнього підтвердження є розробка та виконання таких процедур для отримання доречних і надійних аудиторських доказів. Виконання процедур зовнішнього підтвердження передбачає: визначення інформації, яку потрібно підтвердити; визначення сторони, яка повинна здійснити підтвердження; формулювання та надсилання звернень. Аудитор також може виконати альтернативні аудиторські процедури. Вплив на характер та обсяг альтернативних процедур здійснюють відповідні рахунки і твердження.</p>
<p>510 «Перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду»</p>	<p>Якщо аудитор отримує аудиторські докази, що залишки на початок періоду містять викривлення, які можуть суттєво вплинути на фінансову звітність за поточний період, аудитор повинен виконати такі додаткові аудиторські процедури, які є доречними за обставин, для визначення їхнього впливу на фінансову звітність за поточний період. Аудитор має виконати аудиторські процедури для отримання аудиторських доказів щодо залишків на початок періоду.</p>

Закінчення таблиці 1

1	2
520 «Аналітичні процедури»	Цілі аудитора такі: отримати доречні та надійні аудиторські докази при виконанні аналітичних процедур по суті; розробити та виконати аналітичні процедури наприкінці аудиту, які б допомогли аудитору в формулюванні загального висновку, чи відповідає фінансова звітність розумінню аудитором суб'єкта господарювання.
530 «Аудиторська вибірка»	Аудитор повинен виконати аудиторські процедури відповідно до мети аудиту щодо кожного відібраного елемента. У випадку, якщо аудиторську процедуру аудитор не може виконати щодо обраного в процесі вибірки елемента, аудитор повинен виконати цю процедуру щодо іншого елемента. У випадку, якщо аудитор не може застосувати заплановані аудиторські процедури або прийнятні альтернативні процедури до відібраного елемента, він повинен розглядати цю статтю як таку, що містить відхилення від установленого заходу контролю (у разі тестів контролю) або викривлення (у разі тесту деталей).
540 «Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації»	Аудитор повинен виконати процедури оцінювання ризиків і відповідні дії, подальші процедури по суті у відповідь на значні ризики
550 «Пов'язані сторони»	Аудитор має виконати аудиторські процедури (здійснити обговорення завдання з командою, звернутися із запитом до управлінського, іншого персоналу, інспектувати записи, здійснити обмін інформацією про пов'язані сторони з іншими членами команди із завдання) для отримання інформації, необхідної для виявлення ризиків суттєвого викривлення у зв'язку з відносинами і операціями з пов'язаними сторонами.

*Джерело: складено автором з урахування матеріалів [4].

Базуючись на матеріалах наукового дослідження Д.О. Грицишена, Ж.В. Прокопенко, Т.М. Кочин [1], доцільно в розрізі складових власного капіталу виокремити наступні МСА, які регламентують виконання відповідних процедур аудиту, а саме:

- зареєстрований капітал – МСА 501 «Аудиторські докази – особливі положення щодо відібраних елементів», МСА 505 «Зовнішні підтвердження», МСА 510 «Перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду», МСА 520 «Аналітичні процедури», МСА 550 «Пов'язані сторони»;
- капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал,

вилучений капітал - МСА 510 «Перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду», МСА 520 «Аналітичні процедури», МСА 550 «Пов'язані сторони».

В цілому погоджуємось з зазначеними вище науковцями щодо розподілу МСА в контексті аудиту складових досліджуваних пасивів, але виходячи з логіки застосування аудиторських процедур необхідно наголосити на доцільності використання МСА 315 (переглянутий) «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища», МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики», МСА 500 «Аудиторські докази».

Процес аудиторської перевірки повинен розпочинатися з оцінки системи внутрішнього контролю та системи бухгалтерського обліку підприємства. Аудиторів необхідно ознайомитися з обліковою політикою та отримати підтвердження щодо дотримання її норм в практичному аспекті. Ідентифікуючи ключові етапи аудиту власного капіталу господарюючого суб'єкта, доцільно зазначити, що першочергового дослідження потребують установчі документи, у процесі якого аудиторські процедури повинні бути спрямовані на перевірку дотримання законодавчо-нормативних документів щодо законності створення та діяльності суб'єкта господарювання.

Наступним етапом має бути перевірка правильності формування кожної компоненти власного капіталу.

Перевірку правильності формування зареєстрованого капіталу необхідно аудиторам дослідження здійснити за наступними напрямками:

- правильність формування статутного капіталу (пайового капіталу / іншого зареєстрованого капіталу) з урахуванням форми власності підприємства;
- правильність визначення розміру внеску з урахуванням вимог Статуту, протоколу зборів засновників;
- правильність способу визначення вартості майна, інших цінностей, які є внеском для створення статутного капіталу;
- правильність облікового супроводу процесу внесення майна, інших цінностей у якості внеску;
- перевірка корелювання суми статутного капіталу (пайового капіталу / іншого зареєстрованого капіталу), зафіксованого в Статуті з даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- перевірка змін суми зареєстрованого капіталу, а також відображення даних процесів в бухгалтерському обліку;
- перевірка правильності відображення в обліку внесків до незареєстрованого капіталу (за наявності);
- перевірка правильності здійснення коригувань, які можуть бути пов'язані зі змінами облікової політики, виправлень помилок та інших змін;
- достовірність суми зареєстрованого капіталу, зафіксованої у фінансовій звітності;

- перевірка відповідності інформації про зареєстрований капітал, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1400 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 3 та ін.

Пріоритетні напрями аудиту капіталу у дооцінках повинні передбачати незалежні дослідження в наступному контексті:

- перевірка правильності дооцінки / уцінки необоротних активів та фінансових інструментів;
- перевірка правильності коригувань, які пов'язані зі змінами облікової політики, виправлень помилок та інших змін;
- перевірка правильності облікового супроводу господарських операцій (процесів), які впливають на суму зазначеного виду капіталу;
- достовірність суми капіталу у дооцінках, зафіксованої у фінансовій звітності;
- перевірка відповідності інформації про капітал у дооцінках, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1405 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 4 та ін.

Аудит додаткового капіталу має бути сфокусований на дослідженні наступних ключових питань:

- перевірка правильності відображення в бухгалтерському обліку та узагальненні в фінансовій звітності інформації про суми, які внесені власниками інших господарюючих суб'єктів понад статутний капітал;
- перевірка правильності відображення емісійного доходу;
- перевірка правильності відображення суми накопичених курсових різниць;
- перевірка правильності коригувань, які можуть мати місце в практичному аспекті;
- перевірка достовірності суми додаткового капіталу, зафіксованої у фінансовій звітності;
- перевірка відповідності інформації про додатковий капітал, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1410 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 5 та ін.

Перевіряючи резервний капітал аудиторі необхідно акцентувати увагу на наступному:

- аналіз розміру резервного капіталу та перевірка даної суми з інформацією, зафіксованою у Статуті;
- перевірка дотримання вимог, зафіксованих у Статуті щодо здійснення відрахувань з нерозподіленого прибутку з метою формування даного виду капіталу;
- перевірка достовірності суми резервного капіталу, які зафіксовані у фінансовій звітності;

- перевірка відповідності інформації про резервний капітал, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1415 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 6 та ін.

У процесі аудиту нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) потрібно перевірити:

- правильність відображення суми нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) за рядком 1420 у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- перевірка правильності розподілу прибутку (для виплати дивідендів; відрахувань до резервного капіталу; визначення суми чистого прибутку на створення спеціальних фондів; визначення суми чистого прибутку, спрямованого на матеріальне стимулювання та ін.);
- перевірка правильності узагальнення інформації про нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у загальній сумі власного капіталу;
- перевірка відповідності інформації про нерозподілений прибуток (непокритий збиток), зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1420 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 7 та ін.

Аудит неоплаченого капіталу передбачає:

- перевірку достовірності інформації, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та 4 «Звіт про власний капітал» про суму заборгованості власників за внесками до статутного капіталу;
- перевірку погашення учасниками заборгованості з капіталу;
- перевірку правильності узагальнення інформації про неоплачений капітал у загальній сумі власного капіталу;
- перевірку відповідності інформації про неоплачений капітал, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1425 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 8 та ін.

Для новоутворених підприємств за наявності вилученого капіталу актуальним є аудит, у процесі якого потрібно перевірити:

- правильність відображення викупу, перепродажу, акцій (часток), анулювання викуплених акцій (часток), вилучення частки в капіталі, зменшення номінальної вартості акцій та інших змін;
- правильність узагальнення інформації про вилучений капітал у загальній сумі власного капіталу;
- відповідність інформації про вилучений капітал, зафіксованої у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за рядком 1430 і формі 4 «Звіт про власний капітал» за графою 9 та ін.

Інформаційний базис для аудиту власного капіталу повинні формувати дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, законодавчо-нормативні документи, а також нормативні документи локального рівня та ін., що деталізовано на рисунку 4.

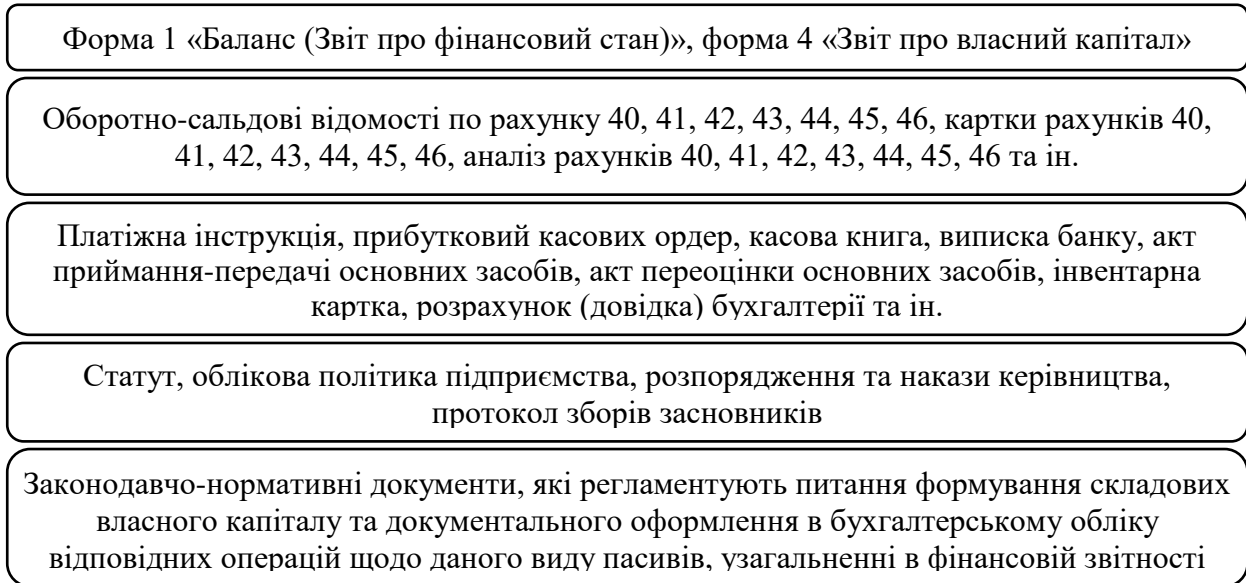

Рис. 4. Інформаційний базис для аудиту власного капіталу підприємства

*Джерело: складено автором.

Деталізуючи ключові процедури аудиту в розрізі складових власного капіталу, акцент був зроблений на перевірці правильності інформації про складові досліджуваного показника за відповідними статтями у фінансовій звітності. На рисунку 5 узагальнено методичні аспекти заповнення розділу «Власний капітал» форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», дотримання яких має бути перевірено в процесі аудиту.

Рис. 5. Методичні аспекти заповнення розділу «Власний капітал» форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

*Джерело: складено автором.

Також актуальною для проведення є процедура, яка спрямована на перевірку порівнянності показників власного капіталу в розрізі складових компонент з різними формами фінансової звітності (таблиця 2).

Таблиця 2.

Методика перевірки порівнянності показників власного капіталу в розрізі складових компонент з різними формами фінансової звітності

Показники, що порівнюються		Порівнювальні показники	
Форма звітності	Показники	Показники	Форма звітності
форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	рядок 1410, графи 3 і 4	більше або дорівнює сумі рядків 1411, 1412, графи 3 і 4	форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
	рядок 1425, графи 3 і 4	як правило, менше або дорівнює рядку 1400, графи 3 і 4	
	рядок 1430, графи 3 і 4	менше або дорівнює рядку 1400, графи 3 і 4	
	рядок 1495, графи 3 і 4	сума рядків 1400, 1405, 1410, 1415, 1435 плюс або мінус рядок 1420 мінус рядки 1425, 1430, графи 3 і 4	
Форма 4 «Звіт про власний капітал»	рядок 4000, графи 3-10	дані на 31.12 попереднього року)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
		рядок 4300, графи 3 - 10 відповідно (з урахуванням вписуваних граф; дані за попередній рік)	
	рядок 4095, графи 3 - 10	рядки 1400 - 1495, графа 3 відповідно (якщо в звітному періоді не встановлено помилок за минулі роки) (з урахуванням вписуваних рядків; дані на 31.12 звітного року)	форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
	рядок 4095, графи 3 - 10	алгебраїчна сума рядків 4000, 4005, 4010 і 4090, графи 3 - 10 відповідно	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
	рядок 4100, графа 7	рядок 2350 або 2355, графа 3	форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
	рядок 4110, граф 4 і/або 5	рядок 2460, графа 3	форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
	рядок 4205, графа 3 (позитивне значення)	рядок 4205, графа 7 (від'ємне значення)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
	рядок 4210, графа 6 (позитивне значення)	рядок 4210, графа 7 (від'ємне значення)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
	рядок 4295, графи 3 - 10	алгебраїчна сума рядків 4100 - 4291, графи 3 - 10 відповідно (з урахуванням вписуваних граф)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
	рядок 4300, графи 3 - 10	алгебраїчна сума рядків 4095 і 4295, графи 3 - 10 відповідно (з урахуванням вписуваних граф)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»
	рядок 4300, графи 3 - 10	рядки 1400 - 1495, графа 4 відповідно (з урахуванням вписуваних рядків; дані на 31. 12 звітного року)	форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»
	рядки 4000 - 4300, графа 10	рядки 4000 - 4300, алгебраїчна сума граф 3 - 9 відповідно (з урахуванням вписуваних граф)	форма № 4 «Звіт про власний капітал»

*Джерело: складено автором за матеріалами [3].

Розглядаючи перелік процедур, які повинні бути виконані у процесі аудиту власного капіталу, доцільно акцент зробити на аналітичних процедурах, які передбачають розрахунок коефіцієнтів та порівняння їх розрахункових значень із нормативно-рекомендованими, а саме:

- коефіцієнт платоспроможності;
- коефіцієнт фінансування;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- розмір чистих активів та ін.

Елементами методології аудиту власного капіталу підприємства є методи, прийоми, процедури, способи дослідження. Успішність практичної імплементації аудиторських процедур залежить від розробки та використання методики, яка повинна передбачати використання загальнонаукових методів (індукції, дедукції, аналізу, моделювання); спеціальних методів (спостереження, опитування, вивчення по суті, аналітичний огляд, узагальнення); методичних прийомів (спостереження, документальна перевірка, опитування); розрахунково-аналітичних прийомів (економічний аналіз, економічно-математичні методи); документальні прийоми (формальна, арифметична, нормативно-правова, зустрічна перевірки); методичні прийоми, які базуються на узагальненні результатів аудиторської перевірки (групування недоліків, документування результатів, прийняття рішень, контроль за виконанням рішень).

Висновки. Враховуючи цінність власного капіталу в діяльності та розвитку підприємства, доцільно наголосити, що незалежна перевірка господарських операцій в частині даної компоненти пасивів відіграє важливу роль в управлінському процесі. Особлива актуальність аудиту виникає в умовах війни, оскільки застосування даного дієвого інструменту сприяє підвищенню якості, достовірності інформаційного забезпечення управління, що, своєю чергою, сприяє прийняттю дієвих управлінських рішень, імплементація яких в практичному аспекті дозволить підвищити цінність даного ресурсу та збільшити вартість бізнесу.

Література:

1. Грицишен Д.О., Прокопенко Ж.В., Кочин Т.М. Процедури отримання аудиторських доказів як засіб виявлення викривлень у фінансовій звітності та зниження її якості. *Держава та регіони*. 2019. № 1 (65). С. 166 – 178.
2. Деєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.]. К.: Центр учбової літератури, 2007. 328 с.
3. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України № 476 від 11.04.2013. URL: <http://surl.li/efbor> (дата звернення 16.04.2024).

4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року. Ч. I URL: <http://surl.li/sohwr> (дата звернення 17.04.2024).

5. Назаренко І.М. Організаційно-концептуальні засади аудиту фінансової звітності підприємства. Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 381 – 409.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://cutt.ly/0N1FfJ8> (дата звернення 17.04.2024).

7. Проскуріна Н.М. Розвиток процедур аудиту: теорія та методологія: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09. К., 2012. 38 с.

8. Hartley A. The Importance of the Audit Planning Process: An In-Depth Look. URL: <http://surl.li/sspod> (дата звернення 17.04.2024).

References:

1. Hrytsyshen, D.O., Prokopenko, Zh.V., & Kochyn, T.M. (2019). Procedures for obtaining audit evidence as a means of detecting distortions in financial statements and reducing its quality [Protsedury otrymannia audytorskykh dokaziv yak zasib vyivlennia vykryvlen u finansovii zvitnosti ta znyzhennia yii yakosti]. *Derzhava ta rehiony – State and regions*, 1 (65), 166 – 178 [in Ukrainian].

2. Dieieva, N.M., & Dedikov, O.I. (2007). *Finansovyi analiz [Financial analysis]*. Kyiv: «Tsentр uchbovoi literatury» [in Ukrainian].

3. The Ministry of Finance of Ukraine (2013) «Order of the Ministry of Finance of Ukraine «On the approval of Methodological Recommendations on the verification of comparability of financial reporting indicators». Retrieved from: <http://surl.li/efbop>.

4. International Federation of Accountants; Audit Chamber of Ukraine (2020) «Handbook of international quality control, auditing, review, other assurance and related services pronouncements». Retrieved from: <http://surl.li/imqfa>.

5. Nazarenko, I.M. (2023). *Organizational and conceptual principles of the audit of the financial statements of the enterprise. Transformatsiia suspilnykh vidnosyn v umovakh tsyvilizatsiinykh zmin – Transformation of social relations in the conditions of civilizational changes*, (pp. 381 – 409). Kharkiv: SH NTM «Novyi kurs» [in Ukrainian].

6. The Ministry of Finance of Ukraine (2000) «Order of the Ministry of Finance of Ukraine «On the Approval (Standard) 1 «General requirements for financial reporting». Retrieved from: <https://cutt.ly/0N1FfJ8>.

7. Proskurina, N.M. (2012). *Rozvytok protsedur audytu: teoriia ta metodolohiia [Development of audit procedures: theory and methodology]*. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv: NASAA [in Ukrainian].

8. Hartley, A. *Vazhlyvist protsesu planuvannia audytu: pohlyblenyi pohliad [The Importance of the Audit Planning Process: An In-Depth Look]*. Retrieved from: <http://surl.li/sspod>.